

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง กระบวนการวางผังเมืองรวมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองรวมชุมชนมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ศึกษากระบวนการวางผังเมืองรวม และศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองรวม โดยทำการ ศึกษาจากกลุ่มประชากรเป้าหมายจำนวน 80 คน ที่อยู่ในเขตพื้นที่ผังเมืองรวมชุมชนมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย รวมพื้นที่ 4 ตำบล ได้แก่ พื้นที่ทั้งตำบลของตำบลท่าสุด และตำบลนางแล และพื้นที่บางส่วนของตำบลแม่ข้าวต้ม และตำบลริมกก เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางการวางผังเมืองรวมโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อให้ได้ผังเมืองรวมที่มีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการของประชาชน เกิดการพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง โดยเฉพาะทางด้านกายภาพในการใช้ประโยชน์ในที่ดินและโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ก่อให้เกิดสุขลักษณะ ความสะอาดสบาย ความเป็นระบบระเบียบ สวยงาม รวมถึงการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน ความปลอดภัยและสวัสดิภาพของประชาชน เพื่อส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมในพื้นที่ผังเมืองรวมดังกล่าว ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดี

ผู้ศึกษาได้ใช้แนวทางจากพระราชบัญญัติ การผังเมือง พ.ศ. 2518 และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวางผังเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน มาเป็นหลักในการศึกษากระบวนการวางผังเมืองรวมและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมือง ว่าในทางปฏิบัติกระบวนการวางผังเมืองรวมนั้นเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไรในการดำเนินการวางผังเมืองรวมในขั้นตอนใดบ้าง และมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไร รวมทั้งมีปัญหาและอุปสรรคของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการวางผังเมืองหรือไม่ ทั้งนี้ เพื่อที่จะได้นำมาเป็นแนวทางในการวางผังเมืองรวมให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามความมุ่งหวังของรัฐบาลต่อไป

การศึกษาในครั้งนี้ ได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกันและแนวคิดต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นกรอบและแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสัมภาษณ์ เนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ที่จัดทำขึ้นได้นำไปปรึกษาและผ่านการตรวจสอบจาก

ผู้ทรงคุณวุฒิ จนมีความครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษาให้มีความชัดเจนและเหมาะสมของภาษา ดัดแปลงความหมายให้ประชาชนสามารถเข้าใจคำถามได้ง่ายขึ้น และนำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรตัวอย่างที่อยู่ในพื้นที่ฝั่งเมืองรวมชุมชนมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ในพื้นที่ 4 ตำบล เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองรวมชุมชนมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นั้น รวบรวมข้อมูลที่เป็นตัวเลขแล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติในการวิจัย คือ ค่าร้อยละ และรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่เป็นตัวเลข เพื่อช่วยอธิบายรายละเอียดให้ชัดเจนขึ้นโดยการบรรยายเชิงพรรณนา ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาครั้งนี้ สามารถสรุปผลการศึกษาโดยกำหนดเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์การศึกษา ดังนี้

5.1.1 บริบทของสังคมชุมชนรอบมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ชุมชนรอบมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ประกอบด้วยพื้นที่ 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลท่าสุด ตำบลนางแล ตำบลแม่ข้าวต้ม และตำบลริมกก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ที่ดินบริเวณชุมชนรอบมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงเดิมเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสมที่จะทำการเกษตร ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนจึงประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม ทำไร่ ทำนา ทำสวน ต่อมามีการก่อสร้างมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงขึ้นมา ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนจากที่มีลักษณะเป็นชุมชนชนบทกลับกลายเป็นชุมชนเมืองมากยิ่งขึ้น โดยสังเกตได้จากการที่มีการขายที่ดินที่ใช้ทำการเกษตรเพื่อนำไปใช้ในการปลูกสร้างที่อยู่อาศัย เช่น บ้าน หอพัก อาคารพาณิชย์ หรือแม้กระทั่งการซื้อไว้เพื่อเก็งกำไรในอนาคตทำให้กลายเป็นที่รกร้างว่างเปล่า จากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดังกล่าวทั้งจากการเพิ่มขึ้นของประชากรที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน หรือการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มากมาย เช่น ปัญหาสิ่งปลูกสร้างที่มีเพิ่มขึ้นจำนวนมากทำให้กลายเป็นพื้นที่อยู่อาศัยหนาแน่น มีการก่อสร้างอาคารสูงบดบังทิวทัศน์ทั้งดงามตามธรรมชาติของพื้นที่ รูปแบบอาคารไม่เหมาะสมสอดคล้องกับสถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตล้านนาดั้งเดิม ปัญหาขยะเพิ่มปริมาณมากขึ้นและไม่มีผู้จัดเก็บและไม่มีสถานที่กำจัดขยะอย่างถูกวิธี ปัญหาขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคที่สะอาด ขาดแคลนน้ำเพื่อทำการเกษตร ปัญหาน้ำเน่าเสีย ปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน ปัญหาการจราจรคับคั่ง และเกิดอุบัติเหตุ ถนนคับแคบ ไม่มีไฟรายทาง ปัญหาการขาดแคลนพื้นที่สาธารณะเพื่อการพักผ่อน ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเพราะเป็นปัญหาโครงสร้างพื้นฐานที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาพื้นที่ เศรษฐกิจ สังคม

สิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพ การดำเนินชีวิตเข้าสู่สังคมเมืองอย่างรวดเร็ว โดยไม่มีการวางแผนรองรับการเจริญเติบโตที่ สอดคล้องกับการเจริญเติบโตของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

จากปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการขยายตัวของเมืองอย่างไรทิศทางของ พื้นที่รอบมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง โดยไม่มีการวางแผนล่วงหน้าและการจัดการใช้ประโยชน์ที่ดิน อย่างเหมาะสม จะนำไปสู่ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นจะต้องนำมาตรการทางด้านผังเมืองมาช่วยในการจัดการพื้นที่ให้เกิดการ ใช้ที่ดินอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับการเจริญเติบโตของพื้นที่บริเวณนี้ เพื่อควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและในอนาคตอย่างมี ทิศทาง ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น

5.1.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการวางผังเมืองรวมชุมชนมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

จากการศึกษาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรเป้าหมายที่เป็นประชาชนทั่วไป ผู้นำอย่างเป็นทางการ และผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ จำนวน 80 คน ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ผังเมือง รวมชุมชนมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวางผังเมืองใน ระดับต่ำ เนื่องจากขาดการรับรู้และขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวางผังเมืองไม่ว่าจะเป็นด้าน กฎหมาย ข้อกำหนด ความสำคัญ สิทธิ หน้าที่ และโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางผัง เมือง ความสำคัญและประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากการวางผังเมือง รวมทั้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชน จึงส่งผลให้ขาดโอกาสที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วม วางแผน ร่วมตัดสินใจกำหนดทางเลือก ร่วมปฏิบัติ และร่วมตรวจสอบและประเมินผล ทั้ง ๆ ที่ การวางผังเมืองนี้มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนโดยตรง ปัญหาสิ่งแวดล้อมส่วน ใหญ่ที่ประชาชนประสบอยู่ก็คือปัญหาเกี่ยวข้องกับผังเมืองนั่นเอง สาเหตุที่ประชาชนขาดการ รับรู้เรื่องของการวางผังเมืองเนื่องจากการขาดการประชาสัมพันธ์จากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง หรือรับผิดชอบเรื่องการวางผังเมือง เมื่อประชาชนไม่มีการรับรู้ ขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการ วางผังเมือง ก็เท่ากับขาดการมีส่วนร่วมในการวางผังเมืองด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ประชาชนมีความต้องการที่จะรับรู้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการวาง ผังเมือง ทั้งในแง่ของกฎหมายผังเมือง ข้อกำหนดต่าง ๆ และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผลกระทบในการ วางผังเมืองต่อประชาชน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง กับการวางผังเมืองให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลมากกว่านี้ และในการประชาสัมพันธ์นั้น จะต้อง

ทำอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบและทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนมีความสนใจและมีความกระตือรือร้นในการติดตามการวางผังเมือง

5.1.3 กระบวนการวางผังเมืองรวมชุมชนมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

การวางผังเมืองรวมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ครอบคลุมพื้นที่ 4 ตำบล ได้แก่ พื้นที่เต็มทั้งตำบลของตำบลท่าสุด และตำบลนางแล และพื้นที่บางส่วนของตำบลแม่ข้าวต้ม และตำบลริมกก โดยมีชื่อผังเมืองรวมว่า “ผังเมืองรวมชุมชนมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง” ที่มีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติและศูนย์กลางการท่องเที่ยว เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชนที่มีมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงเป็นศูนย์กลางของการเจริญเติบโตของเมือง กระบวนการวางผังเมืองรวมชุมชนมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงได้ทำตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 และพระราชบัญญัติการผังเมือง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 โดยอาศัยบุคลากรทางด้านผังเมืองจากสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองเป็นผู้ดำเนินการหลัก ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะในการวางผังเมืองนั้นนอกจากจำเป็นต้องใช้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางด้านผังเมืองแล้ว ยังต้องใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคนิคต่าง ๆ รวมไปถึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนอีกด้วย เป็นการให้โอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยที่มีกฎหมายรองรับ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองนี้ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการวางผังเมืองเพราะประชาชนเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการวางผังเมืองโดยตรง จึงต้องให้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้ผังเมืองนั้นเป็นไปตามความต้องการของประชาชนมากที่สุดโดยอาศัยหลักการทางผังเมืองร่วมด้วย จะทำให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของผังที่จัดทำขึ้นมา ส่งผลให้ได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อกำหนดของผังเมือง

แต่ทางปฏิบัติการวางผังเมืองยังมีความล่าช้าและขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งยังเลือกใช้วิธีการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางอ้อมในกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในการวางผังเมืองรวม กล่าวคือ ให้ผู้แทนประชาชนอย่างเป็นทางการเข้ามามีส่วนร่วมแทนประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย ทำให้ประชาชนขาดโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางผังเมือง ซึ่งถือว่าเป็นการวางผังเมืองที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนนั่นเอง

5.1.4 ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองรวมชุมชน

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ผลจากการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางผังเมืองรวมชุมชนมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง พบปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ

วางผังเมืองน้อย ซึ่งมีสาเหตุมาจากตัวประชากรเองและจากการดำเนินงานในภาครัฐ สาเหตุที่เกิดจากประชาชนเป็นเพราะว่าประชาชนมีการศึกษาน้อยจึงไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการวางผังเมือง รวมไปถึงอาชีพของประชาชนที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และค้าขาย หรือรับจ้าง และมักไม่ให้ความสนใจที่จะรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ จากทางราชการเพราะคิดว่าเอาเวลาไปทำมาหากินดีกว่า และนอกจากนี้ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนถือครองที่ดินจำนวนไม่มากนัก และคิดว่าการวางผังเมืองคงจะไม่ได้รับผลกระทบต่อตนเอง มีแต่จะได้รับการพัฒนาให้เจริญมากขึ้นและไม่มีผลเสีย จึงไม่สนใจในเรื่องการวางผังเมือง คิดว่าเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้นำชุมชนตนเองไม่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงไม่เห็นความสำคัญที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการวางผังเมือง

ส่วนสาเหตุที่มาจาก การดำเนินการของภาครัฐที่ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง กล่าวคือให้เข้ามามีส่วนร่วมในทางอ้อมโดยให้ตัวแทนประชาชนที่เป็นผู้นำอย่างเป็นทางการเข้าร่วมกระบวนการวางผังเมืองเท่านั้น ซึ่งผู้นำอย่างเป็นทางการเหล่านั้นยังไม่มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องการวางผังเมืองอย่างถ่องแท้ เพราะผังเมืองเป็นเรื่องใหม่ที่ต้องศึกษารายละเอียดในการดำเนินการอีกมาก และที่สำคัญภาครัฐขาดการประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้ประชาชนได้รับรู้ ให้เข้าใจและเห็นความสำคัญของการวางผังเมือง ที่จะให้เกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการวางผังเมือง ทั้งนี้เพราะบุคลากรทางด้านผังเมืองมีจำนวนจำกัดเมื่อเทียบกับปริมาณงานที่มีจำนวนมาก จึงเกิดความล่าช้าและไม่ต่อเนื่องในการทำงาน ประชาชนจึงไม่เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการที่เกิดจากการวางผังเมือง นอกจากนี้ยังมีสาเหตุอื่น ๆ ประกอบอีก เช่น ขาดงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน หรือ บุคลากรขาดความรู้ความสามารถ เป็นต้น จึงไม่มีสิ่งกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความสนใจหรือเห็นถึงความสำคัญในการวางผังเมือง ประชาชนจึงมีส่วนร่วมในการวางผังเมืองรวมในระดับต่ำ

จากสาเหตุที่มาจากตัวประชาชนเองและสาเหตุจากการดำเนินงานของภาครัฐนี้ ทำให้เกิดปัญหาในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมือง ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อยมากในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นตอนของการร่วมคิดร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจกำหนดทางเลือก ร่วมปฏิบัติ และรวมไปถึงการร่วมตรวจสอบและประเมินผลอีกด้วย

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษากระบวนการวางผังเมืองรวมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง พบว่าชุมชนรอบมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินมากขึ้นเมื่อมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงมาตั้งอยู่ในชุมชน ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เป็นชุมชนชนบทประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก กลายมาเป็นชุมชนที่มีลักษณะความเป็นเมือง

ที่มีประชากรเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานหนาแน่นมากขึ้น มีความเจริญทางการคมนาคม สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ มีการรุกร้าทางกายภาพของเมืองเข้าสู่พื้นที่ชนบท สอดคล้องกับ แนวความคิดเกี่ยวกับเมืองที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 ว่าการขยายตัวของเมืองเป็นไปตามทฤษฎีต่าง ๆ กันนั้น ชุมชนรอบมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงมีการขยายตัวของเมืองตามทฤษฎีรูปดาว (Star Theory) ที่การขยายตัวของเมืองนั้นเกิดมาจากบริเวณศูนย์กลางของเมืองที่เป็นที่รวมของเส้นทางคมนาคม สายหลักของเมือง อิทธิพลของเส้นทางคมนาคมจะมีผลทำให้เมืองขยายตัวออกไปตามเส้นทาง รถยนต์ รถใต้ดิน และรถไฟ ประชาชนส่วนใหญ่จะนิยมอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่นบริเวณใกล้เคียง กับเส้นทางคมนาคมดังกล่าวในระยะที่สามารถเดินไปถึงได้สะดวก ต่อมาภายในเมืองได้มีการ พัฒนาเส้นทางคมนาคมดีขึ้น ประชาชนภายในเมืองนิยมใช้รถยนต์กันมากขึ้น พื้นที่ว่างที่อยู่ ระหว่างเส้นทางคมนาคมก็จะมีประชาชนเข้าไปอาศัยอยู่กันหนาแน่นมากขึ้น พื้นที่ว่างดังกล่าวก็ เชื่อมต่อกันเป็นพื้นที่เดียวกัน

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ฌตมณีย์ อู่สุวรรณทิม (2548) ที่ได้ทำการศึกษาการ เปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย สรุปได้ว่า พื้นที่ เกษตรกรรมมีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด โดยเปลี่ยนจากพื้นที่เกษตรกรรมมาเป็นพื้นที่ดินว่างเปล่า มากที่สุด รองลงมาเพื่อเป็นพื้นที่สถาบันการศึกษา พื้นที่อยู่อาศัย และพาณิชยกรรม ผลกระทบจาก การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของชุมชนทางด้านกายภาพ มีการก่อสร้างอาคารสูงบริเวณริมถนน และปัญหาขยะมูลฝอย และปัญหาน้ำท่วมพื้นที่ในชุมชน ทางด้านเศรษฐกิจพบว่าที่ดินมีราคา สูงขึ้นมากกว่าเดิมหลายเท่า เกิดรายได้และอาชีพใหม่ ส่วนผลกระทบที่เป็นปัญหาต่อชุมชนคือการ นำพื้นที่เกษตรกรรมที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปทำประโยชน์อย่างอื่นอาจเป็นผลเสียต่อเศรษฐกิจใน ระยะยาวและการขาดแคลนที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย ทางด้านสังคมและประชากร พบว่ามี ประชากรเพิ่มมากขึ้น โอกาสทางการศึกษาดีขึ้น ปัญหาความปลอดภัยในชุมชนลดน้อยลง วิถีชีวิต และค่านิยมเปลี่ยนแปลงไปจากดั้งเดิม การอพยพแรงงาน เกิดช่องว่างระหว่างรายได้ และปัญหา ภัยรุนแรงเพิ่มขึ้น

จะเห็นได้ว่า เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ในชุมชนอย่างรวดเร็วโดยที่มีได้มีการ วางแผนป้องกันหรือรองรับการเจริญเติบโตของเมืองนั้น ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นมากมาย มาตรการ ทางผังเมืองเป็นมาตรการหนึ่งที่จะสามารถช่วยแก้ไขและป้องกันปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ได้ เพราะการ วางผังเมืองเป็นการวางแผนเพื่อรองรับการเจริญเติบโตของเมืองในอนาคต โดยใช้การแก้ไขปัญหา แบบบูรณาการทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และโครงสร้างการ บริการพื้นฐาน เพื่อให้เกิดการใช้พื้นที่ในเมืองนั้นมีความเหมาะสมกับกิจกรรมประเภทต่าง ๆ

ไม่ให้ปะปนกันจนก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน

กระบวนการวางผังเมืองต้องใช้เทคนิควิชาการที่ซับซ้อน มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ และใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ใช้บุคลากรที่มีความรู้เฉพาะด้านผังเมือง ใช้งบประมาณในการดำเนินการเป็นจำนวนมาก การกิจทางผังเมืองจะเกิดขึ้นได้โดยมีระบบการสนับสนุนทางทั้งภายในองค์กรที่รับผิดชอบภารกิจผังเมืองและองค์กรที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่สำคัญต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองด้วยจึงจะสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวางผังเมือง เนื่องจากในการวางผังเมืองนั้นมีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง ในทางปฏิบัติควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เพื่อจะได้รับทราบข้อมูลที่เป็นความต้องการอย่างแท้จริงของประชาชน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะสามารถนำไปประกอบการวางผังเมืองตามหลักวิชาการผังเมืองเพื่อให้ได้ผังเมืองที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และเมื่อประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการแล้วประชาชนก็จะเกิดการยอมรับและเกิดความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎหมายผังเมือง เพราะพื้นฐานของข้อกำหนดต่าง ๆ นั้นเป็นความต้องการของประชาชนบนหลักการที่ยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ท้ายที่สุดก็จะได้ผังเมืองที่มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่ประชาชนอาศัยอยู่ ส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และโครงสร้างบริการพื้นฐาน ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

สอดคล้องกับ พิชัย อุทัยเศรษฐ์ (2535) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชาชนเกี่ยวกับผังเมืองรวม คือ ผลกระทบจากผังเมืองรวม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผังเมืองรวม และการรับข่าวสาร ประเด็นที่ควรนำมาพิจารณาได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผังเมืองรวมและการรับข่าวสาร เนื่องจากถ้าประชาชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับผังเมืองรวมดีขึ้น และมีการรับข่าวสารมากขึ้นก็จะทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อผังเมืองรวม และยังกล่าวอีกว่า ถ้าสามารถทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผังเมืองเพิ่มขึ้นได้ โดยผ่านตัวแปรการศึกษาและการรับข่าวสาร นอกจากจะทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผังเมืองรวมเพิ่มขึ้นแล้ว ยังมีผลทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อผังเมืองรวมอีกด้วย จึงเน้นการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง สามารถเสนอรูปแบบของเมืองที่ตนอยู่อาศัย ทำให้ผังเมืองรวมมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นและจะมีผลในการบังคับใช้มากขึ้นด้วย

สรุปได้ว่า ในการวางผังเมืองรวมนั้นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยภาครัฐต้องสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการวางผังเมืองให้แก่บุคลากรทุกระดับในท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป และต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการวางผังเมือง และเปิดโอกาสให้เข้าร่วมในทุกขั้นตอนในกระบวนการวางผังเมืองตั้งแต่

การร่วมคิดร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจกำหนดทางเลือก ร่วมปฏิบัติ และร่วมตรวจสอบและประเมินผล การวางผังเมืองนั้นก็จะเป็นผังเมืองที่สมบูรณ์ที่มีความสอดคล้องกับหลักการทางผังเมืองและความเหมาะสมในการทำกิจกรรมในพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีการกำหนดไว้อย่างเป็นสัดส่วน ทำให้ประชาชนผู้อยู่อาศัยในผังเมืองนั้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีที่เกิดจากการมีรายได้ที่ดี มีสิ่งบริการพื้นฐานต่างๆ ในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมและเพียงพอ มีสุขภาพที่ดี ได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่สะอาดและสวยงาม ส่งเสริมให้เป็นสังคมที่ดี เป็นสังคมนำอยู่ตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

5.3 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองรวมชุมชนมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

5.3.1 แนวทางด้านการประชาสัมพันธ์

ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้ง ประชาชน ผู้นำอย่างเป็นทางการ หน่วยงานราชการ เอกชน ธุรกิจ และผู้มีส่วนได้เสียที่อยู่ในพื้นที่ผังเมืองได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการวางผังเมือง กฎหมายที่เกี่ยวข้อง สิทธิ และหน้าที่ที่แต่ละฝ่ายพึงมีและปฏิบัติ รวมทั้งแจ้งข้อมูลที่เป็นผลกระทบและผลดีหรือประโยชน์ที่จะได้รับจากการวางผังเมืองให้ทุกฝ่ายได้ทราบและเข้าใจ ก่อนที่จะดำเนินการเพราะจะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความสนใจและอยากจะเข้ามามีส่วนร่วม เพราะประชาชนคือผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง

การประชาสัมพันธ์นั้น จะต้องทำอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่และเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มที่อยู่ในเขตผังเมืองที่จะวาง โดยอาจจะใช้สื่อเช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น แผ่นพับ ใบปลิว การจัดบอร์ดนิทรรศการ หรือติดป้ายประกาศในสถานที่ที่เห็นได้ชัดเจน การประกาศเสียงตามสาย ภายในหมู่บ้าน หรือการจัดประชุมชี้แจงให้ประชาชนทราบ เป็นต้น

5.3.2 แนวทางด้านการศึกษาข้อมูลในพื้นที่

หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการวางผังเมือง เช่น เจ้าหน้าที่ของสำนักงานโยธาธิการและผังเมือง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. ควรจะลงพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลจากประชาชนอย่างจริงจังเพื่อร่วมกันหาแนวทางการพัฒนาพื้นที่ การป้องกันและแก้ไขปัญหากที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในชุมชน เพราะจะได้รับทราบข้อมูลที่เป็นความจริงและข้อมูลที่เป็นปัจจุบันมากที่สุด ควรมีการศึกษาข้อมูลจากประชาชน อาจจะมีการจัดทำประชาคมภายในหมู่บ้าน และต้องทำอย่างทั่วถึงในทุกพื้นที่ โดยทำอย่างเปิดเผยและโปร่งใส

5.3.3 แนวทางด้านความรู้ความเข้าใจ

นอกจากจะมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้จักการวางผังเมือง ตลอดจนผลดีและผลเสียแล้ว ควรแจ้งให้ประชาชนรู้ว่ามิตติและหน้าที่อย่างไรบ้างในการมีส่วนร่วมในการวางผังเมือง สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ต้องให้ผู้นำชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

อบต. ผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะทำงานวางผังเมือง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการวางผังเมืองเป็นอย่างดี อาจจะกระทำโดยการมีการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการวางผังเมือง โดยการศึกษาจากกรณีศึกษาของการวางผังเมืองในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีสภาพใกล้เคียงกับพื้นที่ที่จะวางผังเมืองครั้งนี้ ต้องศึกษาให้ครอบคลุมทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ประกอบกันไปด้วย เพื่อจะได้ นำความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้มาใช้ในการวางผังเมือง และกำหนดมาตรการต่าง ๆ ที่เหมาะสมมาใช้กับพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบดูแลอยู่

5.3.4 แนวทางด้านมาตรการจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วม

มีการสร้างมาตรการจูงใจให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการวางผังเมือง เช่น มีประกวดหรือให้รางวัลสำหรับพื้นที่ที่มีประชาชนเข้าร่วมประชุมในการวางผังเมืองมากเกินร้อยละ 80 ของประชากรในพื้นที่ โดยอาจจะมียกประมวลพิเศษให้สำหรับดำเนินการพัฒนาพื้นที่ส่วนรวมของหมู่บ้านเป็นต้น ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

5.3.5 การประสานงานร่วมกับชุมชน

อาจจะมีการแต่งตั้งตัวแทนของประชาชนในแต่ละหมู่บ้านขึ้นเป็นคณะทำงานวางผังเมืองเพื่อทำงานร่วมกับคณะทำงานวางผังเมืองระดับจังหวัด เพื่อที่จะเป็นตัวเชื่อมระหว่างภาครัฐกับประชาชนในชุมชนในการเสนอความคิดเห็นหรือร่วมกันหาแนวทางการพัฒนาพื้นที่หรืออาจจะทำได้โดยอาศัยผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ เช่น ครูใหญ่ของโรงเรียนในชุมชนนั้นเป็นผู้แจ้งข้อมูลให้แก่ผู้ปกครองของเด็กนักเรียนทราบ หรือ วิทยากรของวัดในชุมชน แจ้งแก่ชาวบ้านที่มาร่วมทำบุญที่วัด หรือ อดีตผู้นำชุมชนหรือผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการชักจูงใจคนในชุมชนได้ เช่น ผู้ที่มีอาวุโสและเป็นที่ยอมรับประจำหมู่บ้าน ผู้มีคุณวุฒิสูง หรือคหบดีที่เป็นที่ยอมรับในชุมชน รวมถึงการให้นักวิชาการในสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง และมหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย มาเป็นที่ปรึกษาในการให้ความรู้แก่ชุมชนเรื่องการวางผังเมือง ซึ่งจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถาบันการศึกษาและชุมชนอีกด้วย

5.3.6 แนวทางการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม

การดำเนินงานในภาครัฐควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มาร่วมแสดงความคิดเห็นหรือร่วมทำงานในกระบวนการวางผังเมืองอย่างแท้จริง ในทุกขั้นตอนที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ตามกฎหมาย ตั้งแต่เริ่มต้นคือ การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมตรวจสอบ เพราะการวางผังเมืองจะต้องมีการปรับปรุงผังทุก 5 ปี ยังต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังหรือปรับผังอีกทุกครั้ง หากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกครั้ง โอกาสที่ประชาชนจะปฏิบัติการข้อกำหนดในผังเมืองก็มีมากขึ้น หรือการบังคับใช้กฎหมายก็จะทำได้ประสบผลสำเร็จมากขึ้น

สรุปได้ว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางผังเมืองรวมชุมชน มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง อันได้แก่ ด้านการประชาสัมพันธ์ การศึกษาข้อมูลในพื้นที่ ด้านความรู้ ความเข้าใจ มาตรการจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วม การประสานงานร่วมกับชุมชน และการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น เป็นแนวทางที่จะก่อให้เกิดกระบวนการวางผังเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่การร่วมคิดร่วมวางแผน การร่วมตัดสินใจกำหนดทางเลือก การร่วมปฏิบัติ และการร่วมตรวจสอบและประเมินผล ทำให้ผังเมืองที่วางไว้ตรงตามหลักวิชาการวางผังเมืองและเป็นไปตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ทำให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของประชาชน เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติให้เป็นไปตามผังเมืองที่กำหนดไว้ และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของรัฐบาล เกิดเป็นเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่อย่างยั่งยืน ตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

5.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 บัญญัติให้ราชการส่วนกลางถ่ายโอนอำนาจหน้าที่การวางผังเมืองให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เสร็จสิ้นภายในปี พ.ศ. 2552 นั้น มีประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาครั้งต่อไปเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติให้เป็นไปตามผังเมืองที่กำหนดไว้ เพราะภารกิจด้านผังเมืองนี้เป็นเรื่องใหม่ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องรับผิดชอบ ดำเนินการ อาจพบปัญหาและอุปสรรคด้านต่าง ๆ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพและปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวในการบริหารงานด้านผังเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อจะได้เป็นข้อมูลในการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น ทำให้กระบวนการวางผังเมืองสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายของรัฐบาลต่อไป